

Un Sondheim en versió lliure

Stephen Sondheim està considerat el gran reformador del teatre musical nord-americà del segle XX. El Teatre Lliure presenta aquests dies 'Company', una obra que revolucionà Broadway a l'inici dels anys 70 i s'ha convertit en un clàssic de la comèdia musical.

ARXIU

El Teatre Lliure estrenarà el pròxim dia 29 de gener al Mercat de les Flors de Barcelona la comèdia musical *Company* del dramaturg i compositor nord-americà Stephen Sondheim. L'obra se suma aquesta temporada a una altra comèdia musical del compositor, *West Side Story*, dirigida per Ricard Reguant al Teatre Tívoli. Amb direcció escènica de Calixto Bieito i música de Lluís Vidal, aquest muntatge compta amb la participació de l'orquestra de cambra del Teatre Lliure. En el repartiment, noms ja clàssics en altres empreses musicals com ara Nina, Carles Sabater o Pep Anton Muñoz, a més de Lluís Homar, Carme Sansa, Carles Canut, etc.

Tot i així el nom de Sondheim, a qui la prestigiosa revista *Newsweek* va declarar "tesor nacional", continua sent un il·lustre desconegut entre nosaltres a diferència d'altres públics internacionals on la programació de les seues obres és un fet habitual cada temporada. Només la irrupció del teatre musical "a la catalana" ha permès que el teatre de Sondheim s'escape de les il·lustres pàgines dels autors "ocults" per començar tímidament a ser un "habitual" de la nostra escena.

Reconegut com el gran renovador del teatre musical de Broadway dels darrers trenta anys, el nom de Sondheim es compta entre els autors més originals de l'escena nord-americana del segle XX. Les seues obres han obert nous camins al teatre musical en uns moments en què aquest gènere

Dalt, el cartell de 'Follies' a Broadway. Baix, una fotografia de Stephen Sondheim dels anys setanta.

havia acabat en un carreró sense sortida. Com assenyalen els seus crítics, "Sondheim ha reescrit els codis sobre els quals es jutjarà el teatre musical del passat, del present i del futur".

Fill d'una acomodada família jueva de Nova York (son pare era un fabricant de confecció) va nàixer el 22 de març de 1930 a Nova York. La seua educació artística començà ben aviat i als set anys ja tocava el piano. El divorci dels seus pares quan només tenia deu anys va fer que es traslladara amb la seua mare, que treballava com a estilista en una fàbrica prop de Pennsilvània. La seua trajectòria musical comptaria des d'aquell moment amb un educador i conseller d'excepció: Oscar Hammerstein II. L'autor i lletrista —en col·laboració amb Richard Rodgers— de comèdies mil·lionàries com *Carousel*, *El rei i jo*, *Sounds of music* o *South Pacific* vivia prop de sa casa. Per a Sondheim és com un segon pare, el seu model i l'home que el va orientar en els seus primers passos com a futur autor de cançons i espectacles. Un dia Sondheim mostra al mestre el seu primer musical, una obra on el jove autor havia posat totes les seues expectatives. L'endemà Hammerstein, després d'haver-la llegida, li fa notar que "és la cosa més dolenta que ha vist en sa vida". "Aquell dia —assenyalarà mes tard Sondheim— ho vaig aprendre tot sobre com escriure una cançó: com construir-la, la importància de la simplicitat, el pes de cada paraula en un text, etc." Una altra persona decisiva en aquests anys de formació pel que fa a la seua educació musical seria Robert Barrow, un professor de l'elitista Williams College, on estudia piano i composició. Barrow li desmitifica el seu romanticisme creatiu. "Abans de Barrow jo esperava que tots els arguments, les idees creatives m'arribaren del cap, però ell em va eliminar aquestes idees fent-me veure que primer cal aprendre la tècnica i després escriure les notes sobre el paper. I aquí està tota la música". Al col·legi escriu la primera sonata on es veuen les influències de Gershwin, Prokofiev,

Stravinski, però és en les cançons populars on Sondheim sap traure el seu enginy, influenciat per autors com Cole Porter i Jerome Kern.

El triomf. La gran oportunitat per a Sondheim arriba amb *West Side Story*, un musical que es cuina en l'escena de Broadway. Després

En 'Assassins' Sondheim tria com a protagonistes els autors dels grans magnicidis de la història dels Estats Units.

d'haver treballat com a guionista a Hollywood, Sondheim coneix l'escriptor i autor teatral Arthur Laurents. Aquest prepara amb el compositor Leonard Bernstein i el coreògraf Jerome Robbins una adaptació moderna de la tragèdia de Shakespeare *Romeo i Julieta*. L'obra assenyala una fita històrica en l'escena de Broadway quan s'estrena el 26 de setembre de 1957 i arriba a les set-centes trenta-dues representacions. Tot i que la crítica remarca especialment la música de Bernstein i la coreografia de Robbins, *West Side Story* permet a Sondheim realitzar el seu

següent treball, *Gypsy*, una biografia de la primera ballarina de *strip-tease*, Gipsy Rose Lee. En aquesta ocasió fa tàndem amb el músic Jule Styne, un altre nom popular del musical de Broadway i té com a protagonista la llegendària actriu Ethel Merman.

Els anys seixanta suposen per a Sondheim una època de grans triomfs, però també de sonats fracassos. Al 1962 estrena la comèdia musical *A funny thing happened on the way to the forum*, un llarguíssim títol per a una divertida farsa inspirada en les comèdies de Plaute. Per primera vegada, Sondheim és autor tant de la lletra com de la música, mentre que de la producció s'encarrega Harold Prince, un home amb qui formarà un sòlid tàndem als anys setanta. Aquesta "comèdia de romans" on els personatges tenen noms com "Pseudolus", "Senex", "Errornius" o "Hysterium" arrossegarà les nou-centes representacions (tot un èxit teatral) i consagrarà el seu protagonista, Zero Mostel, un home que havia estat perseguit durant la "caça de bruixes" del senador McCarthy. Per a Sondheim serà el seu èxit més popular. Aquesta obra conèixerà també l'adaptació cinematogràfica de la mà de Richard Lester i serà estrenada en versió espanyola com *Golfus de Roma*.

Després de l'èxit d'*A funny thing...* Sondheim veu com la seua següent comèdia naufraga i només arriba a les nou representacions. *Anyone Can Whistle* resulta massa avantguardista per al públic de Broadway tot i que tenia a dues ac-

'A funny thing happened on the way to the forum', una comèdia de romans que donaria a Sondheim el seu primer gran èxit popular com a autor. L'obra s'estrenà entre nosaltres amb el títol de *Golfus de Roma* a l'igual de la pel·lícula del mateix títol dirigida per Richard Lester.

Sondheim entre nosaltres

En català:

“**Casem-nos una mica**”. Intèrprets: Nina i Josep-Anton Munoz. Direcció: Pere Planella. Teatre Villarroel.

“**Tots dos**”. Recital de cançons de Stephen Sondheim amb Àngels Gonyalons i Carles Sabater. Dirigit per Ricard Reguant. Teatre Borrás.

“**Sweeney Todd**”. Intèrprets: Constantino Romero i Vicky Pena. Direcció: Mario Gas. Teatre Poliorama

En castellà:

“**Golfus de Roma**”. Intèrprets: Ja-

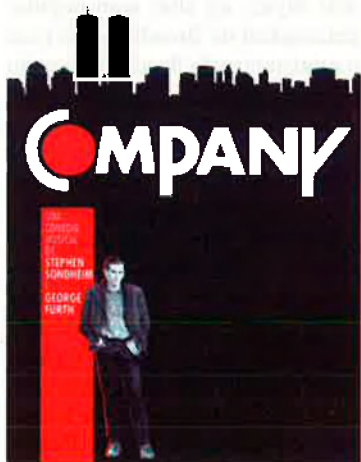
vier Gurruchaga, Vicky Pena, Gabino Diego. Direcció: Mario Gas. Teatre Joventut.

“**West Side Story**”. Direcció: Ricard Reguant. Teatre Tívoli.

Cal recordar que algunes de les seues cançons, com ara els temes de *West Side Story* han estat traduïts al català i intepretats per Salvador Escamilla, Lluís Olivares, etc.

També han interpretat temes de Sondheim cantants com Núria Feliu i Jaume Sisa, entre altres. **C. G.**

Cartell de la versió catalana de 'Company'. Compta amb Carles Sabater en un dels principals papers.

trius com Angela Lansbury i Lee Remick com a capçalera de repar-timent. Per a la següent comèdia, *Do I hear a waltz* farà parella amb el compositor Richard Rodgers, l'home que ha protagonitzat al costat del seu mestre, Oscar Hammerstein, alguns dels èxits més clamorosos de Broadway. Després d'aquesta obra havien de transcórrer cinc anys perquè tornara a l'escena de Broadway.

Sondheim-Prince, el tàndem.

Al 1970 Sondheim, amb Harold Prince com a director, inaugura una sèrie de comèdies musicals que revolucionen l'escena novaiorquesa. *Company* és la primera producció que es presenta, una amarga faula sobre la parella i les relacions sentimentals mitjançant una sèrie de personatges de la mit-

ARXIU

Stephen Sondheim forma part de l'elit jueva de Broadway amb noms com Woody Allen, Marvin Hamlisch, Barbra Streisand, o Bette Midler.

jana-alta burgesia. L'obra trenca amb l'estructura tradicional de les comèdies realitzades fins aquell moment, tant pel que fa a la posada en escena, com pel que fa al musical. El tàndem Sondheim-Prince aconsegueix el reconeixement de la crítica i del públic. A *Company*, seguirà *Follies*, un altre gran experiment musical. Sondheim, una altra volta s'escapa dels motlles clàssics del teatre musical per realitzar una fantasia a partir de l'encontre d'un grup d'ex-ballarines de les revistes Ziegfeld. A *Little Night Music* s'inspirarà en la comèdia d'Ignmar Bergman *Somriures d'una nit d'estiu* per realitzar una història d'amor ambientada al segle XIX que l'influent diari *New York Times* definirà com un "musical adult". Una de les cançons de

l'obra ("Send in the clowns") donarà a Sondheim reconeixement internacional, i serà intepretada per cantants dels més variats estils. Un tema que entre nosaltres es va fer popular com a sintonia del programa *Un tomb per la vida* de Joaquim Maria Puyal. *Pacific overtures* i *Sweeney Todd* són els últims treballs del tàndem Sondheim-Prince. En el primer, una obra sobre la història del Japó recent, utilitza elements com el teatre *kabuki*; però és sobretot el segon, *Sweeney Todd*, el que va procurar-li un nou reconeixement crític. Sondheim, en un nou *tour de force*, transgredeix una vegada més els esquemes de la comèdia tradicional per realitzar una obra –en forma de *thriller*– artística-ment més a prop de l'òpera contemporània que del musical clàssic. L'obra, que s'estrena al 1979, encara que resulta massa "cult" per al gran públic, realitzarà successives gires tant pels Estats Units com per l'estranger i formarà part del repertori d'alguns teatres d'òpera. Amb motiu de la versió catalana, el mateix Sondheim viatja fins Barcelona per veure l'obra i farà grans elogis del muntatge barceloní.

En la dècada dels vuitanta, Sondheim, en col·laboració amb James Lapine, continuà sacsejant les bambolines de l'escena. A *Sunday in the Park with George* realitza una reflexió sobre el fet artístic a partir de la figura del pintor post-impressionista Georges Seurat. Però la seua audàcia dramàtica arriba el 1992 amb *Assassins*, una obra que es teixeix al voltant d'una sèrie de persones que tenen en comú haver assassinat algun president dels Estats Units, o haver-ho intentat. L'obra coincideix amb una creixent politització de Sondheim que rebutja la medalla nacional de les arts com a protesta contra la censura que practica la institució que promou. el guardó. *Passions* és per ara l'última proposta escènica d'aquest gran agitador teatral. Ara nosaltres podem tornar a gaudir de la seua creativitat de la mà del Teatre Lliure.

Carles Gàmez